

KONFESIONĀLĀS PIEDERĪBAS NOZĪMES AUGSTĀKO UN STĀRASTU AMATU SADALĒ PĀRDAUGAVAS HERCOGISTĒ (1582–1629) ANALĪZE

Edvards Seliška

Mg. hist., Latvijas Universitātes vēstures doktors; prokonsuls, Lielbritānijas vēstniecība Rīgā

Zinātniskās intereses: Latvijas, Francijas, Krievijas, Polijas 16.–18. gadsimta vēsture, saimniecības un diplomātijas vēsture.

Rakstā, pamatojoties uz pieejamām biogrāfijām, ir analizēta augstāko amatpersonu (komi-sāri, zemes tiesas tiesneši, vojevodas, kastelāni) un stārstu (kroņa īpašumu pārvaldnieki) konfesionālā piederība pretreformācijas apstākļos Stefana Batorija un Sigismunda III valdīšanas laikā (1582–1629) Pārdaugavas hercogistē. Mērķis ir izanalizēt Romas Katoļu baznīcai nepiederošo kristiešu (protestanti un pareizticīgie) proporciju hercogistes pārvaldes struktūrās un kādi faktori to ietekmēja.

Atslēgas vārdi: Stefans Batorijs, Sigismunds III Vāsa, katolicisms, protestantisms, Pārdaugavas hercogiste.

Ievads

Raksta mērķis ir izanalizēt visu kristiešu, kas nepiederēja Romas Katoļu baznīcai (turpmāk – ne-katoļu), konfesionālās piederības nozīmi Polijas–Lietuvas kopvalstī (Žečpospoļitā), piešķirot pārvaldes augstākos amatus un stārasta amatus katoliskās pretreformācijas apstākļos Pārdaugavas hercogistē (poļu val. *Księstwo Inflanckie*; latīņu val. *Ducatus Ultradunensis*). Pārdaugavas hercogiste aptvēra mūsdienu Igaunijas dienvidus, Vidzemi un Latgali. Pēc 1629. gada Žečpospoļitas sastāvā palika tā hercogistes daļa, kas aptvēra mūsdienu Latgali; 1677. gadā šeit tika izveidota Inflantijas kņaziste un vienlaikus vojevodiste (*księstwo*

województwo Inflanckie). Tomēr Polijas avotos terminu “Inflantija” turpināja attiecināt uz visu bijušo Pārdaugavas hercogisti. Darba hronoloģiskās robežas ir to divu monarhu varas posms Pārdaugavas hercogistē (1582–1629), ar kuriem saista pretreformācijas centienus Livonijā. Pirmais bija Stefans Batorijs (*Stefan Batory*, 1575–1586), otrais – Sigismunds III Vāsa (*Zygmunt III*, 1587–1632). Šajā kontekstā valdnieku personām bija nozīme. Kaut Žečpospoļitā kopš 1573. gada izšķirošā loma valsts politiskajos un juridiskajos lēmumos piederēja muižniecībai (šļahtai), amatu un, ja nepieciešams, zemes īpašumu sadalē lēmējs bija monarhs.¹ Darbā netiek aplūkotas Žečpospoļitas–Rīgas attiecības un šo attiecību konfesio-nālais aspekts, jo tas ir atsevišķs temats.²

1629. gads, kad Žečpospoļita ar Zviedriju noslēdza Altmarkas mieru, kura rezultātā Žečpospoļita zaudēja lielāko daļu Pārdaugavas hercogistes, ir nosacīta robežšķirtne, jo daļa hercogistes teritorijas bija nonākusi zviedru kontrolē jau pirms tam. Līdz ar to daļa amatu jau piešķiršanas brīdī – pēc 1621. gada sekmīgās Zviedrijas ofensīvas Pārdaugavas hercogistē – varēja būt tikai nomināli, bez reālas varas. Prakse piešķirt fiktīvus amatus Žečpospoļitā turpinājās līdz pat 18. gad-simta beigām. Veicot amatu uzskaiti, autors neņem vērā, vai amatpersona reāli darbojās Pārdaugavas hercogistē vai arī tikai saņēma pienākošos ienākumus un maksāja nodokļus (stārastu gadījumā).

Publikācijas uzdevumi ir, balstoties uz pieejamajos publicētajos avotos un pētījumos atrodamajām ziņām, hercogistes augstāko amatpersonu kopumā uzskaitīt ne-katoļus (pēc iespējas precizējot, pie kāda konkrēta novirziena viņi piederēja) un pareizticīgos. Grieķu katoļi jeb uniāti tiek pieņemti kā katolicismam piederīgie. Šis uzskaitījums ļauj ieraudzīt tendences – cik liels bija ne-katoļu īpat-svars amatus ieņēmušo vidū; vai attiecīgās personas ietekmei, ģimenes saiknēm un ģeopolitiskajiem apstākļiem bija nozīme amatu dalījumā; vai bija laika posmi, kad ne-katoļi saņēma amatus biežāk. Pirmā grupa, kas aplūkota hronoloģiskā secībā pēc amata ieņemšanas gada, ir hercogistes augstākie amati (latīņu val. *dignitates*). Otrā amatu grupa ir kroņa īpašumu (*królewsczyzna*) pārvaldnieki – stārasti. Pārdaugavas hercogistes stārastiem nebija tiesneša tiesību.

1 Lulewicz 1977, 425.

2 No 21. gadsimta tapušiem darbiem: Ziemska 2008, 101, 117 note 425, 136, 139, 170–180; Jēkabsons 2012.

Pārdaugavas hercogistes augstāko amatu un stārasta amata raksturojums

Vēl 16. gadsimtā Polijā un Lietuvā amatu hierarhija bija atšķirīga un neskaidra. Pilnībā hierarhiju apstiprināja 1611./1613. gadā, abām valsts daļām saglabājot to atšķirīgu. Taču pieņemts, ka hercogistes augstākie amati bija vietvaldis/gubernators, tā vietnieks komisārs, kurš pārraudzīja Livonijas aizsardzību, triju vojevodistu (Cēsu, Pērnavas, Tērbatas) vojevodas (līdz 1598. gadam prezidenti), podkomožiji (*podkomorzy*) jeb zemes īpašumu robežstrīdu tiesneši un Cēsu, Pērnavas, Tērbatas kastelāni (*kasztelan*) jeb pilskungi. Kastelāna amats hercogistē tika ieviests 1598. gadā, šī amatpersona hierarhijas sistēmā bija nākamā aiz vojevodas un piedalījās tiesas lēmumu īstenošanā. Vojevodām un kastelāniem pienācās vieta arī Seima augšpalātā – Senātā. Tāpat arī mēģināts noteikt zemes tiesas tiesnešu (*szędzia ziemski*)³ konfesionālo piederību. Zemes tiesas tiesnesis bija atbildīgs par provinces šļautas civilo un daļēji krimināllietu izskatīšanu. Jāņem vērā šī amata vismaz teorētiskais ietekmīgums. Saskaņā ar 1582. gadā Seima izdoto Pārdaugavas hercogistes konstitūciju, kura regulēja šīs provinces pārvaldi, prezidenti (vojevodas) un stārasti bija pakļauti zemes tiesas tiesnešiem.⁴ Zemes tiesas tiesneša amats hercogistē gan pastāvēja tikai no 1599. līdz 1600. gadam.

Ilgstošo karu dēļ bijušajā Livonijā nereti stārasti bija faktiski vienīgie varas pārstāvji lauku apvidos⁵ vai pat pilsētās – piemēram, Tērbatā pilsētas rāte kļuva par izpildvaru, bet politiskā vara visā Žečpospoļitas varas posmā piederēja stārastam.⁶ Saskaņā ar Pārdaugavas hercogistes konstitūcijas 1589. gada grozījumiem (ordināciju) šajā teritorijā bija 29 stārastijas, no kurām Žečpospoļita kontrolēja 26, bet, tā kā šī kopvalsts pretendēja arī uz Zviedrijas Igauniju, Seims fiktīvi sadalīja arī šo zviedru teritoriju trijās stārastijās. Jāatzīmē, ka stārastu amati tika izdalīti jau Sigismunda II Augusta (*Zygmunt II August, 1548–1572*) laikā un vairāki stārasti saglabāja amatus arī Stefana Batorija valdīšanas posmā.

Šīs abas amatu grupas – augstākie amati un stārasti – bija vienīgās, kurās amatpersonas Pārdaugavas hercogistē apskatāmajā laika periodā tika nozīmētas lielākoties regulāri. Savukārt provinces pārvaldes zemākajos amatos (latīņu val. *officia*) Pārdaugavas hercogistē aplūkojamajā laika posmā, ņemot vērā biežo kara darbību, amatpersonas tika nozīmētas reti un nesistemātiski.⁷

3 Termiņš latviešu valodā ņemts no: Blūzma 2006, 85.

4 Blūzma 2006, 85.

5 *UI*, 19.

6 Heyde 2014, 131.

7 *UI*, 14, 17.

Avoti un literatūra

Nozīmīgākais avots par amatpersonām Pārdaugavas hercogistē ir poļu vēsturnieku Antonija Gonsjorovska (*Antoni Gąsiorowski*) un Andžeja Rahubas (*Andrzej Rachuba*) sastādītie hercogistes amatpersonu saraksti.⁸ Savukārt amatus ieņemošo personu biogrāfijas, tajā skaitā viņu konfesionālā piederība, vairumā gadījumu ir atrodamas Poļu biogrāfiskajā vārdnīcā (*Polski Słownik Biograficzny*),⁹ kuras šķirkļus sagatavojuši attiecīgā laika posma vadošie vēsturnieki. Pārdaugavas hercogistes vietējo muižnieku (turpmāk – livoniešu) biogrāfiju kontekstā vērtīgs ir Arveda Švābes sastādītais Pārdaugavas hercogistes muižu saimniecību dokumentu krājums.¹⁰ Seima lēmumos, kuri pirmo reizi izdoti 18. gadsimtā ar nosaukumu *Volumina Legum*,¹¹ ir atrodamas ziņas gan par amatu un īpašumu izdali, gan reliģijas politiku Pārdaugavas hercogistē. Valdis Blūzma un Ēriks Jēkabsons pirmo reizi pilnībā publicējuši latviešu valodā tulkotus un komentētus Pārdaugavas hercogistes pārvaldi veidojošos Seima lēmumus (konstitūcijas).¹²

Tāpat nozīmīgi ir 1582.–1583., 1589.–1590.¹³ un 1599. gada muižu revīzijas materiāli. Revīzijas tika organizētas, lai pārbaudītu livoniešu īpašumu piederības likumību, un atklāj cita starpā arī katoļu un protestantu savstarpējās attiecības. Vadlīnija bija apstiprināt tikai tos lēņus, kurus Livonijas muižnieki bija saņēmuši līdz Rīgas pēdējā arhibīskapa Vilhelma (*Wilhelm von Brandenburg*) varas (1539–1563) jeb Livonijas iekšējo cīņu posmam.¹⁴ Revīzijas materiālus visplašāk izmantojis saimniecības vēsturnieks Vasilijs Dorošenko.¹⁵ Līdz šim pilnībā

---

8 Mikulski, Krzysztof, Rachuba, Andrzej (eds.) (1994). *Urządnicy inflanccy XVI–XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka (turpmāk – *UI*).

9 *Polski Słownik Biograficzny* (turpmāk – *PSB*), iznāk kopš 1935. gada (ar pārtraukumiem 1939.–1945. un 1949.–1958. gadā) un turpina iznākt. Līdz 2023. gada martam ir izdoti 54 sējumi. Šajā posmā nomanījušies pieci redaktori, kā arī četras izdevējinstiūcijas/vietas.

10 Švābe 1941.

11 *Volumina Legum*. Vol. 2 (1550–1609). Warszawa: Drukarnia J. K. M. y Rzeczypospolitey, w Collegium Warszawskim Scholarum Piarum, 1733; Vol. 3 (1609–1640). Warszawa: Drukarnia J. K. M. y Rzeczypospolitey, w Collegium Warszawskim Scholarum Piarum, 1735 (turpmāk – *VL*).

12 Blūzma 2006, 49–188.

13 Pieejams: *AGAD*, Dział IV B, sygn. 28.

14 *Daniny Inflanckie przeszłe, Konstytucje Seimu Warszawskiego za Zygmunta III R.* 1589. No: *VL*, 2, 1262, 1266.

15 Doroshenko 1960; Doroshenko 1973.

publicēti tikai 1599. gada revīzijas materiāli.¹⁶ Kā norāda Teodors Zeids – publikācijā esot daudz kļūdu.¹⁷ Savukārt trimdā 1974. gadā mariāņu priesteris un vēstures pētnieks Staņislavs Škutāns publicēja uz Pārdaugavas hercogistes dienvidaustrumu daļu (vēlāko Infantijas vojevodisti) attiecošos 16. gadsimta nogales revīziju fragmentus.¹⁸

Baznīcas (galvenokārt – jezuītu) skatījums uz reliģisko situāciju Pārdaugavas hercogistē un ziņas par vietējo amatpersonu konfesionālo piederību atrodamas Rīgas un Tērbatas jezuītu kolēģiju gada pārskatos (1583–1614)¹⁹ un Cēsu bīskapijas 1613. gada vizitācijas materiālos.²⁰

19. gadsimta vācbaltiešu vēsturnieki ļoti negatīvi vērtēja Žečpospoļitas reliģisko politiku un varas posmu kopumā.²¹ To ietekmēja arī 16.–18. gadsimta livoniešu hronikas,²² kuru vidū pazīstamākais ir Baltazara Rusova pret Žečpospoļitu un katolicismu ļoti kritiskais 16. gadsimta beigu darbs.²³ Interesanti, ka līdzīga pozīcija bija gan vācbaltiešu izcelsmes poļu pētniekam Gustavam Manteifelim (*Gustaw Manteuffel*),²⁴ gan latviešu juristam Arvedam Švābem,²⁵ gan arī padomju vēsturniekam Jānim Zutim.²⁶ Savukārt Nikolajs Ķaune²⁷ 20. gadsimta 30. gados norādīja uz pretreformācijas ierobežotajiem panākumiem katolicisma atjaunošanā Pārdaugavas hercogistē. Pēc Otrā pasaules kara poļu redzamākais reliģijas vēsturnieks Janušs Tazbirs (*Janusz Tazbir*)²⁸ latviešu un igauņu zemēs saskatīja katolicisma un protestantisma cīņu pret pagānismu, nevis pretreformāciju. Arī Vasilijš Dorošenko bija piesardzīgs, rakstot par pretreformācijas reālo iespaidu.²⁹ 20. gadsimta nogalē vācu vēsturnieks Heincs fon zur Milens (*Heinz von zur Mühlen*) aizvien saskata ciešo Žečpospoļitas varas posma un pretreformācijas saikni.³⁰ No jaunāko pētījumu

16 Kordzikowski, Jakubowski 1915.

17 Zeids 1992, 103–105.

18 Škutāns 1974, 19–172, 298–412.

19 Kurtz 1925; Kleijntjens 1941.

20 Bunge 1857, 18–72.

21 Plašāk par pretreformācijai veltītu vācu 19. gadsimta literatūru: Ziemlewska 2008, 66 note 230; Straube 2008, 19.

22 Ziemlewska 2008, 14 przyp. 30.

23 Rusovs 1926.

24 Manteuffel 1879, 7–9.

25 Švābe 1990, 163.

26 Drīzulis 1967, 52.

27 Ķaune 2018, 45–57, 77–84.

28 Tazbir 1958, 720–739.

29 Doroshenko 1973, 19–21; Zeids 1978, 136; Drīzulis 1986, 69.

30 Pistohlkors 1994, 181–187; sk. šī darba kritiku poļu literatūrā: Biskup 2000, 172.

autoriem jāmin Gvido Straube, kurš, balstoties uz jezuītu sniegtajām ziņām, apšaubā jebkādas pretreformācijas panākumus.³¹

Starpkaru posmā pirmais, kurš pretreformāciju skatīja kā Žečpospoļitas valsts pārvaldes negatīvu instrumentu, bija Gerhards Klēbergs (*Gerhard Kleeberg*).³² Par pretreformāciju kā valsts pārvaldes sastāvdaļu, tikai pozitīvākā gaismā, rakstīja poļu vēsturnieks Kazimežs Tiškovskis (*Kazimierz Tyszkowski*).³³ Savukārt Edvards Kuncce (*Edward Kunze*) pirmais uzrakstīja Pārdaugavas hercogistes un Inflantijas vojevodistes izveidošanas un funkcionēšanas Žečpospoļitā vēsturi, skarot arī zemes īpašumu un amatu sadales politiku.³⁴

20. gadsimta otrajā pusē tapa vairāki pētījumi par livoniešu politisko un saimniecisko stāvokli Žečpospoļitas sastāvā. Tie ir nozīmīgi, iezīmējot plašāku kontekstu konfesionālās situācijas Pārdaugavas hercogistē pētniecībā. Igaunu vēsturnieks Enns Tarvels (*Enn Tarvel*), savā ziņā turpinādams Edvarda Kunces iesākto, vērtēja revīziju rezultātā izveidojušos livoniešu saimniecisko un politisko stāvokli.³⁵ No vienas puses, daudzi muižnieki bija zaudējuši īpašumus, jo tie tika iekļauti stārstijās un no to ienākumiem finansēja armiju. Taču, no otras puses, livonieši aizvien saglabāja lielāko daļu savu zemes īpašumu un nezaudēja pašpārvaldes tiesības. Līdzīgi uzskatīja arī Vasilijš Dorošenko,³⁶ latviešu trimdas vēsturnieki Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke,³⁷ kā arī poļu vēsturnieks Boguslavs Dibass (*Bogusław Dybaś*).³⁸ Poļu vēsturniece Anna Ziemlewska (*Anna Ziemlewska*) monogrāfijā par Žečpospoļitas un Rīgas attiecībām ir īsumā atspoguļojusi aktuālāko poļu vēstures izpratni par Žečpospoļitas un Pārdaugavas hercogistes muižnieku attiecībām Stefana Batorija un Sigismunda III laikā.³⁹ Savā ziņā turpinājums Enna Tarvela veikumam ir vācu vēsturnieka Jirgena Heides (*Jürgen Heyde*) pētījums, kurā secināts, ka Žečpospoļitas attieksme pret livoniešiem īpašumu jautājumā bijusi daudz labvēlīgāka nekā zviedriem.⁴⁰ Latviešu vēsturnieku vidū gan pastāv arī uzskats, ka Žečpospoļita izteikti diskriminējusi livoniešus.⁴¹ Savukārt poļu pētnieks Pavels Jezjorskis (*Paweł Artur Jeziorski*)

31 Straube 2008, 18–23; Straube 2015, 217–221.

32 Kleeberg 1931; Ziemlewska 2008, 66 note 230.

33 Tyszkowski 1939, 66, note 230.

34 Kuntze 1939, 1–53.

35 Tarvel 1969, 49–77; Tarvel 1964.

36 Drīzulis 1986, 69–71.

37 Dunsdorfs, Spekke 1964, 190–192.

38 Dybaś 2006, 107–108.

39 Ziemlewska 2008, 61–68, 131–133. Sk. arī: Dybaś 2007, 179–192.

40 Heyde 1998, 544–567.

41 Poča 2009, 30–32; Bogdanoviča 2015, 52–62.

ienesis virkni interesantu faktu par protestantu klātbūtni un zemespašniekiem Pārdaugavas hercogistē 16.–17. gadsimtā.⁴² Jāatzīmē Reiņa Norkārkla mēģinājums raksturot Latgales ne-katoļu konfesiju stāvokli 16.–18. gadsimtā, tātad skarot arī Pārdaugavas hercogistes posmu.⁴³

Plašākam kontekstam vērts atzīmēt, ka poļu vēsturnieki nav bieži pievērsušies Žečpospoļitas amatu sadalei pēc konfesionālā principa. Tā Henriks Lulevičs (*Henryk Lulewicz*) secināja, ka Lietuvas lielkņazistē Vāsu dinastijas posmā (1586–1668) ne-katoļi tikuši pakāpeniski izstumti no augstākajiem (senatoru) amatiem.⁴⁴ Attiecībā uz Poliju šo jautājumu skāruši Stefans Cjara (*Stefan Ciara*)⁴⁵ un Kšištofs Hlapovskis (*Krzysztof Chłapowski*).⁴⁶ Padziļinātu pētījumu par Kijevas vojevodistes visas šļahtas konfesionālo piederību no 1569. līdz 1648. gadam ir veicis Henriks Litvins (*Henryk Litwin*), konstatējot, ka pareizticība šajā laikā pakāpeniski zaudēja pozīcijas, saglabājoties kā šļahtas zemāko slāņu konfesija.⁴⁷ Savukārt Kazimežs Bems (*Kazimierz Bem*) konstatē, ka Stefans Batorijs Polijā, izdalot stārstijas, esot izteikti diskriminējis protestantus.⁴⁸ Minētajos pētījumos gan ir runa par teritorijām, kuras bija Polijas un/vai Lietuvas valsts sastāvdaļas jau vismaz kopš 15. gadsimta.

Vēstures literatūrā nav vienprātības jautājumā par pretreformācijas nozīmīgumu un livoniešu diskriminācijas pakāpi amatu izdalē “poļu laikos”. Tādēļ aktuāli ir ar konkrētiem piemēriem izpētīt, vai un cik nozīmīga bija amatpersonu konfesionālā piederība. Tas ļaus izvērtēties gan no vispārīgajiem, gan arī labāk izprast livoniešu un Žečpospoļitas valdnieku rīcību Pārdaugavas hercogistē.

Žečpospoļitas reliģiskā tolerance un Livonijas muižnieku dalība Pārdaugavas hercogistes pārvaldē

Žečpospoļita bija konfesionāli daudzveidīga, un 1573. gadā Seimā pieņemtais t. s. Varšavas konfederācijas akts garantēja muižnieku kārtai ticības brīvību un protestantu līdztiesību ar katoļiem. Tiek pieņemts, ka šajā laikā

42 Jeziorski 2012, 51–79; Jeziorski 2019, 119–154.

43 Norkārklis 2011, 147–178.

44 Lulewicz 1977, 425–445. Karols Žojdžs savukārt uzskata, ka, kaut Sigismunds III bija dedzīgs katolis, viņš pilnībā neatstūma ne-katoļus no amatiem un vadījās no konkrētā brīža nepieciešamības. Žojdž 2018.

45 Ciara 1990, 34–35.

46 Chłapowski 1996, 41.

47 Litwin 2004, 199–220.

48 Bem 2015, 457–473.

15–20% Žečpospoļitas šļahatas bija protestanti, kuru viens no balstiem bija Lietuvas lielkņazistes magnātu Radzivilu dzimtas Biržu atzars (*Radziwiłł, linia na Birzach*). 16. gadsimta nogalē Senātā bija neproporcionāli daudz protestantu – ap 50%, bet, atskaitot Katoļu baznīcas senatorus, – 75%.⁴⁹ Vai tam bija nozīme arī jauniegūtajās Livonijas zemēs?

1582. gada Pārdaugavas hercogistes konstitūcija garantēja toleranci pret luterānismu līdzās katoļticībai. Salīdzinājumam: 1561. gada Livonijas ordeņa mestra (1559–1562) Gotharda Ketlera (*Godthartt Kettler*) padošanās līgums Sigismundam II Augustam un 1561. gada Sigismunda II Augusta privilēģija garantēja ticības brīvību Pārdaugavas hercogistē tikai luterānismam.⁵⁰ Tā bija akcenta maiņa – no Livonijā dominējošā luterānisma ekskluzivitātes atzīšanas uz luterānisma līdzsvarošanu ar katolicismu, kas bija Žečpospoļitas lielākā konfesija. Kā to pamatoja Stefans Batorijs un Sigismunds III, visu mainīja Krievijas cara Ivana IV (*Ivan IV Vasil'evich Groznyi*, 1547–1584) 1577. gadā īstenotā Livonijas iekarošana. Savulaik brīvprātīgi Žečpospoļitai padevusies zeme bija jāatkaro, un tas, Stefana Batorija un Sigismunda III ieskatā, deva pamatu Žečpospoļitai šeit rīkoties jau kā ar militāru spēku ieņemtā, nevis brīvprātīgi padevušās zemē.⁵¹ Īpašumu un amatu politikas jomā Pārdaugavas hercogistē Žečpospoļitas valdniekiem būtiska bija gan Livonijas kara (1558–1582) veterānu apbalvošana par militāro dienestu, gan hercogistes robežas aizsardzība pret Krieviju un Zviedriju, atdodot zemi uzticamām personām.⁵² 16. gadsimta 80. un 90. gados veiktās muižu revīzijas noveda pie livoniešu sūdzībām Seimā par viņu diskriminēšanu Pārdaugavas hercogistes pārvaldē un īpašumu sadalē. Salīdzinājumam: vēl Sigismunda II Augusta valdīšanas laikā hercogistē amatus ieņēma galvenokārt vietējā muižniecība.⁵³ Jāatzīmē, ka Pārdaugavas hercogistes muižu revīzijas komisijā 1582. gadā viens no trijiem revidentiem bija ar livoniešiem Tīzenhauzeniem saistītais Georgs Rozens (*Georg Rosen*), visticamāk, luterānis. Pārējie divi bija Teodors Skumins Tiškevičs (*Teodor Skumin Tyszkiewicz*, 1533–1618), kurš tobrīd bija pareizticīgais un 17. gadsimta sākumā pievienojās Žečpospoļitas katoļu un daļas pareizticīgo izveidotajai

49 Merczyng 1904, 138.

50 Blūzma 2006, 61, 72.

51 Ziemelewska 2008, 121 note 444.

52 Hejdensztejn 1857, 129–130; Dybaś 2007, 181–183.

53 *UI*, 35–40; sīkāk par Livonijas pārvaldes organizēšanu 1561.–1582. gadā sk.: *Ibid.*, 11–12.

Brestas ūnijai,⁵⁴ un Macejs Dembiņskis (*Maciej Dembiński*, miris 1606. gadā),⁵⁵ kurš 17. gadsimta sākumā pārgāja Zviedrijas pusē.

Livoniešu sūdzības par revīzijām guva atbalstu daļā Žečpospoļitas šļahtas, kura aizdomīgi raudzījās uz Stefana Batorija darbību Pārdaugavas hercogistē bez saskaņojuma ar Seimu,⁵⁶ un 1598. gadā Seims ļāva livoniešiem iegūt zemākos provinces pārvaldes amatus.⁵⁷ Kara ar Zviedriju apstākļos 1607. gadā Seims ļāva arī augstākā līmeņa amatus Livonijā ieņemt vietējiem livoniešiem.⁵⁸

Nav ziņu par Livonijas muižnieku masveida pāriešanu katolicismā, tādēļ jāpieņem, ka vairums no viņiem bija protestanti. Līdz ar to livoniešu iespējām (ne)ieņemt amatus bija arī konfesionāla dimensija. Tādēļ ir vērts hronoloģiski uzskaitīt visus tos gadījumus, kad augstākos un stārstu amatus ieņēma ne-katoļi, to skaitā livonieši. (Sk. 1. pielikumu.)

1582.–1629. gadā no kopā 45 reizēm, kad augstākie amati piešķirti, 16 gadījumos tas tika ne-katolim (Teodoram Denhofam pat divi vojevodas amati pēc kārtas). Septiņos gadījumos amatu saņēma protestanti, trijos – pareizticīgie, bet sešos tiek pieņemts, ka amata saņēmējs bija protestants. Tātad vismaz 22%, bet, ja ieskaita arī iespējamus gadījumus, tad 36% reižu šajā posmā augstākajos amatos atradās ne-katoļi. Stefana Batorija laikā no kopā septiņām amatu piešķiršanas reizēm divreiz amatu dabūja ne-katoļi, no kuriem viens visdrīzāk bija protestants. Tātad šai periodā 14%, ieskaitot iespējamus gadījumus, 29% reižu amatu ieņēma ne-katoļi. No Sigismunda III laikā ieceltajām vai amatu kopš Stefana Batorija posma saglabājušajām 38 amatpersonām septiņas reizes amatu ieņēma protestanti, sešos gadījumos tiek pieļauts, ka tie tādi bija, un trijos – pareizticīgie (divos gadījumos no trim Marcins Kurčs). Tātad vismaz 26% vai, ņemot vērā arī netiešas norādes uz konfesionālo piederību, pat 42% gadījumu amatus ieņēma ne-katoļi.

Runājot par ne-katoļu augstāko amatpersonu izcelsmi, Stefana Batorija valdīšanas posmā no kopā septiņām amatpersonām viens bija no Polijas un viens livonietis. Sigismunda III laikā no 14 reizēm, kad amatu ieņēma ne-katolis, sešos

---

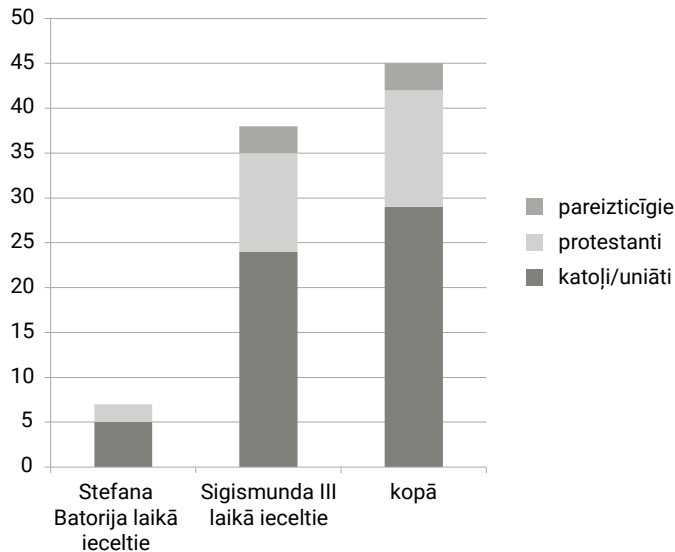
54 Kordzikowski, Jakubowski 1915, 46. Viņa dēls, uniāts, kurš, iespējams, jau pārgāja katolicismā, Janušs Skumins Tiškevičs (*Janusz Skumin Tyszkiewicz*), Vastselīnas (*Neuhausen*) stārstas Igaunijā 1611.–1612. gadā, apprecēja Ludzas un Rēzeknes stārstas, kalvinista, Staņislava Naruševiča (*Stanisław Naruszewicz*) meitu. *UI*, 195; Lulewicz 1977, 426 note 8.

55 Švābe 1941, 286; Kordzikowski, Jakubowski 1915, 46.

56 Ziemlewska 2008, 67–68, 111, 132; Tyszkowski 1939, 35.

57 Ordynacja Ziemi Inflanckiej. Konstytucje Sejmu Warszawskiego za Zygmunta III, Roku 1598. No: *VL*, 2, 1474–1475.

58 Ordynacja Ziemi Inflantckiej. No: *VL*, 2, 1613–1614.

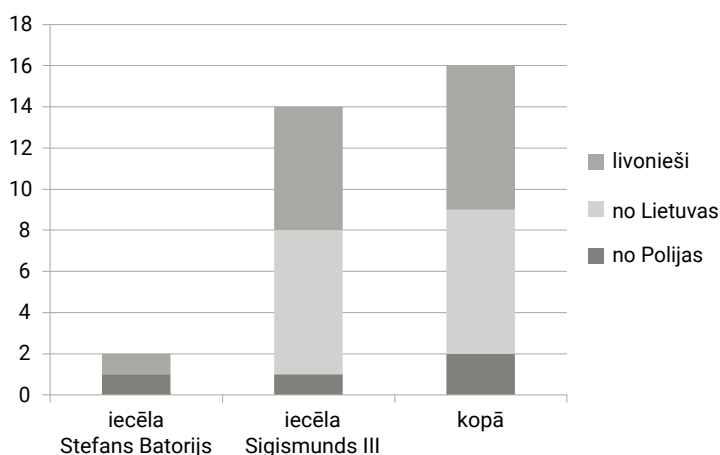
1. att. Augstākos pārvaldes amatus ieņemošo konfesionālais dalījums

Fig. 1. Proportional denominational breakdown of those occupying the highest administrative positions

gadījumos tie bija livonieši – kā jau minēts, Teodors Denhofs ieguva pat divus amatus. Septiņos gadījumos amatpersona bija no Lietuvas un vienā no Polijas. Tātad kopā no 16 reizēm 44% gadījumu amatos bija livonieši.

Šis nodaļas noslēgumā vērts atzīmēt, ka konfesionālā piederība ne vienmēr bija saistīta ar valstisko lojalitāti. Jau minētais Macejs Dembiņskis par militārajiem sasniegumiem tika bagātīgi apbalvots – Pērnavas prezidents (1590–1599) un vojevoda (1599–1602), Cēsu vojevoda (1602–1606), Rūjienas (1574–1577), Ērgļu (1577–1583), Suntažu (1577–1593/1595), Aizkraukles (1581–1582), Salaspils un Ikšķiles stārasts (1581–1589), kopš 1585. gada Piebalgas muižas īpašnieks. Taču pēc 1601. gada viņš pārgāja Zviedrijas pusē un vēlāk Žečpospoļitā tika sodīts kā nodevējs.⁵⁹ Nav zināms, vai viņš mainīja konfesionālo piederību. Jirgena Fārensbahe vecākā dēla Voldemāra Fārensbahe (*Georg Wolmar von Fahrensbach*, 1586–1633) pāreja katolicismā 1609. gadā negarantēja lojalitāti Žečpospoļitai un netraucēja

59 Ziemlewska 2008, 211, note 837; *UI*, 223. Vecākā literatūrā savukārt sastopama M. Dembiņska biogrāfija, kurā nav minēta nodevība, bet tikai gūsts Zviedrijā un lojalitāte Žečpospoļitai. Lepszy (1939–1946). Maciej Dembiński. No: *PSB*, 5, 73.

2. att. Augstākos pārvaldes amatus ieņemošo ne-katoļu dalījums pēc izcelsmes

Fig. 2. Proportional breakdown of non-Catholics occupying the highest administrative positions, by origin

viņam dienēt Zviedrijas armijā.⁶⁰ Turpretī livoniešu diplomāts, tirgotājs un vēsturnieks Heinrihs Tīzenhauzens Vecākais (*Heinrich von Tiesenhausen*, 1520–1600), luterānis, kopš Livonijas kara sākuma bija lojāls Žečpospoļitai.⁶¹ Savukārt Daugavgrīvas stārasts, visticamāk protestants, Kaspars Tīzenhauzens 1616. gadā bija Seima komisijas loceklis, kura izmeklēja gadījumus, kad Zviedrijas pusē pārgājušie livonieši (“nodevēji”) atgriežas savos īpašumos, kuri atrodas Žečpospoļitas kontrolētajā teritorijā.⁶² (Sk. 2. pielikumu.)

Interesanti atzīmēt, ka Tērbatas jezuīti 1585. gadā rakstīja par “kroņa zemju” pārvaldnieku protestantu, kurš draudzīgi izturējies pret jezuītiem. Taču oficiāli Tērbatas stārasts 1582.–1588. gadā bija katolis Vojciehs Renčaiskis (*Wojciech Ręczajski*, 1540–1590/91).⁶³ Šajā gadījumā, iespējams, atspoguļojas nominālā un faktiskā stārstijas pārvaldnieka aspekts.

Analizējot stārstiju datus, jāņem vērā, ka vairākas stārstijas varēja tikt piešķirtas vienai personai gan vienlaikus, gan dažādos posmos. No kopā 158 gadījumiem, kad tika piešķirtas stārstijas, ne-katoļi tās saņēma 42 gadījumos: no tiem

60 Viņa raibo biogrāfiju sk.: Herbst (1948). Włodzimier (Wolmar) Farenzbach. No: *PSB*, 6 (4), 371.

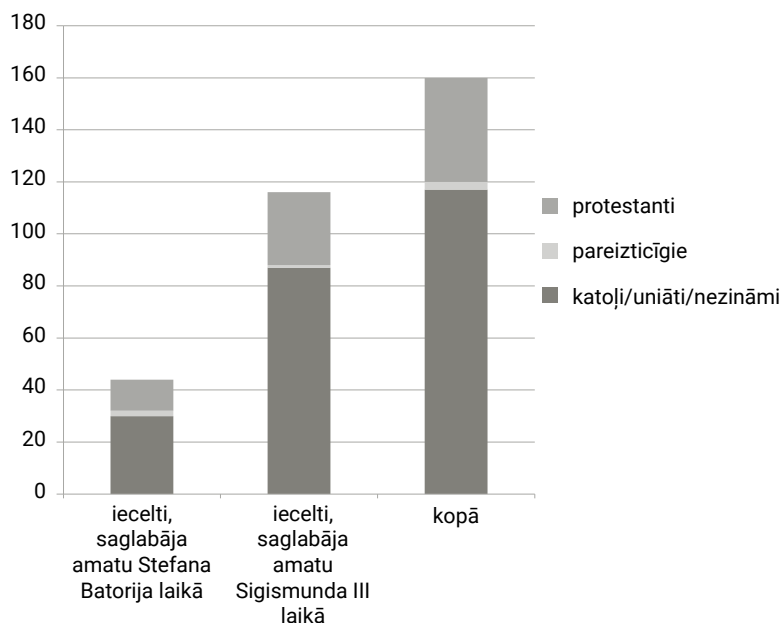
61 Zeids 1992, 106–107; Švābe 1941, 338.

62 O Inflanciech. No: *VL*, 3, 274–275.

63 Kurtz 1925, 35–36; *UI*, 177; Geysztorowa (1988–1989). Wojciech Ręczajski. No: *PSB*, 31 (2), 240–242.

27 – protestanti, 12 – visdrīzāk protestanti un trīs pareizticīgie (divos gadījumos no trijiem tas bija Marcins Kurčs). Tātad vismaz 19% vai, ja pieskaita iespējamus gadījumus, 27% reižu amatu ieņēma ne-katoļi.

No 43 stārastu amatiem, kuri tika piešķirti Stefana Batorija laikā, 14 saņēma ne-katoļi. Astoņi no tiem bija protestanti, četros gadījumos tiek pieņemts, ka stārasts bija protestants, kā arī divi pareizticīgie. Tātad ne-katoļi šai amatā bija vismaz 23%, bet kopā ar iespējamajiem protestantiem – 33% gadījumu. Sigismunda III valdīšanas laikā starp 110 ieceltajiem un sešiem no Stefana Batorija “pārmanotajiem” stārastiem 20 bija protestanti, astoņi – visdrīzāk protestanti un viens pareizticīgais. Tātad 18% vai, ieskaitot iespējamus gadījumus, 25% reižu amatos bija ne-katoļi.

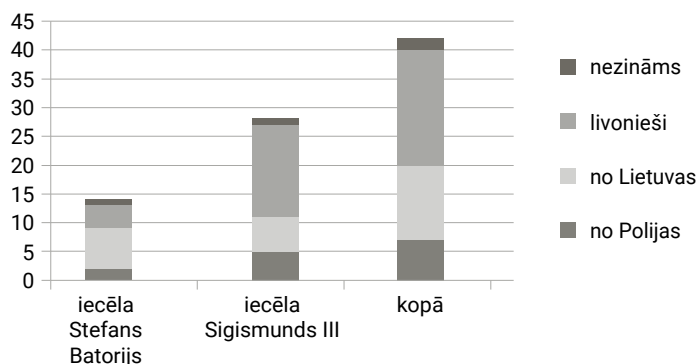

3. att. Stārastu konfesionālais dalījums

Fig. 3. Proportional denominational breakdown of elders (starostas)

Attiecībā uz ne-katoļu stārastu izcelsmi – Stefana Batorija valdīšanas posmā no kopā 14 stārastiem divi bija no Polijas, septiņi no Lietuvas, četri bija livonieši un viena izcelsme nav zināma. Sigismunda III laikā no 28 reizēm, kad amatā iecēla ne-katoļi, 16 gadījumos amatus ieņēma livonieši, turklāt sešos gadījumos tie bija Denhofu dzimtas pārstāvji, sešos gadījumos amatpersona bija no Lietuvas,

piecos – no Polijas un viena izcelsme nav zināma. Tātad kopā no 42 stārstu amatu piešķiršanas reizēm 48% gadījumu stārstijas savā pārvaldē saņēma livonieši.

4. att. Ne-katoļu stārstu dalījums pēc izcelsmes

Fig. 4. Proportional breakdown of non-Catholic starostas by origin

Šis nodaļas noslēgumā vērts atzīmēt, ka gadījumos, kad poļi, lietuvieši un livonieši piederēja pie vienas konfesijas vai bija vismaz protestanti, tas nenozīmēja savstarpējo solidaritāti. Piemēram, Daugavpils, Ludzas, Rēzeknes stārsti, kuri bija protestantu ienācēji no Polijas–Lietuvas, atņēma īpašumus livoniešiem. Pārdaugavas hercogistes vietvaldis kardināls Georgs Radzivils (*Jerzy Radziwiłł*, 1583–1586), kurš attiecībās ar Rīgu izcēlies ar reliģisko neiecietību,⁶⁴ ļāva Ludzas un Rēzeknes stārstam kalvinistam Staņislavam Naruševičam 1583. gadā paturēt patvaļīgi sagrābtos īpašumus. Naruševiča pēctecis Ludzas stārusta amatā luterānis Vavžiņecs Skarbeks arī piesavinājās livoniešu zemes īpašumus.⁶⁵ Šāda stārstu rīcība varēja sakņoties arī viņu nicinošajā attieksmē pret livoniešiem. Piemēram, jau minētais Skarbeks 1599. gadā muižu revīzijas veicējiem puda uzskatu, ka livonieši nav gatavi aizstāvēt savu zemi un “bēg uz mežu”, tikko izdzird par krievu karaspēka tuvošanos.⁶⁶

64 Ziemiałska 2008, 167.

65 Jeziorski 2012, 78–79; Jeziorski 2019, 130; Škutāns 1974, 86, 128.

66 Škutāns 1974, 345; Dybaś 2007, 181–183; Kordzikowski 1915, 14–15.

Secinājumi

Kopumā secināms, ka augstākos pārvaldes amatus Pārdaugavas hercogistē vismaz 22% gadījumu ieņēma ne-katoļi. Vairāk nekā 90% gadījumu tie bija protestanti, no tiem savukārt gandrīz puse bija livonieši. Attiecībā uz stārstiem aina ir ļoti līdzīga – vismaz 19% gadījumu stārstijas tika ne-katoļiem, kuru vidū dominēja protestanti, un arī šeit gandrīz puse bija livonieši (to vidū vairāki Denhofu un Tīzenhauzenu pārstāvji). Ja ieskaita arī gadījumus, kuros tiek pieņemts, ka persona bija protestants (parasti tas attiecas uz livoniešiem, par kuru konfesionālo piederību nav atrodamas ziņas), tad augstākajos amatos bija 36%, bet stārstu – 27% ne-katoļu.

Pārdaugavas hercogistes pārvaldē ne-katoļiem, galvenokārt protestantiem, bija, kaut ne dominējošā, tomēr pamanāma loma. Tāpat arī livonieši varēja piedalīties hercogistes pārvaldē, ieņemot gandrīz pusi no ne-katoļiem atvēlētajiem augstākajiem un stārstu amatiem.

Šajā gadījumā gan jāņem vērā vairāki apstākļi. Monarhi piešķīra amatus kā apbalvojumu par militāriem nopelniem. Piemēram, Stefans Batorijs īpašu labvēlību tika izrādījis luterānim Jirgenam Fārensbaham, kurš ieņēma Cēsu vojevodas amatu 17 gadus – līdz pat savai nāvei, kā arī saņēma divas stārstijas. Viņš, kaut arī bija livonietis, varēja ieņemt augstākos provinces pārvaldes amatus jau pirms 1607. gada, jo jau bija uzņemts Žečpospoļitas muižniecībā. Interesanti, ka Stefanam Batorijam nebija iebildumu virknei protestantu uzticēt stratēģiski būtiskus amatus Krievijas pierobežā (Rēzekne, Ludza, Alūksne) un Daugavgrīvā. Šeit gan vairumā gadījumu tie nebija livonieši. Turklāt bija situācijas, kā Krievijas pierobežā, kad Polijas vai Lietuvas protestanti stārsti patvaļīgi atņēma zemes īpašumus livoniešiem. Līdz ar to šādās situācijās nevar runāt par protestantu solidaritāti, un tas varēja būt viens no faktoriem, kas veicināja lielas daļas livoniešu atbalstu Zviedrijai. No otras puses – bija livoniešu dzimtas vai to atzari, kā Tīzenhauzeni vai Korfi, kuri, nemainot protestantisko konfesiju, apzināti izvēlējās lojalitāti Žečpospoļitai. Turklāt poļu-zviedru kara laikā bija epizodes, kad Zviedrijas pusē pārgājušie tika amnestēti.⁶⁷ Savukārt Maceja Dembiņska vai Voldemāra Fārensba ha gadījumi parādīja, ka piederība katolicismam ne vienmēr saistījās ar lojalitāti Žečpospoļitai.

Sigismunda III valdīšanas laikā protestantu skaits Pārdaugavas hercogistes amatos procentuāli auga, taču jāņem vērā, ka Stefans Batorijs pēc 1582. gada valdīja Pārdaugavas hercogistē vēl tikai nepilnus piecus gadus, bet

67 Ordynacya Ziemi Inflantckiej. No: VL, 2, 1613–1614; Biskup 2000, 172; Ziemiałowska 2008, 133, 211, note 839.

Sigismunds III – vairāk nekā 30 (nomināli – 40). Sigismunda III gadījumā labvēlība tika izrādīta Denhofiem (pieci dažādi dzimtas pārstāvji ieņēma divreiz vojevodas amatu un sešus stārastu amatus). Taču bija arī medaļas otra puse. Septiņos no 28 jeb 25% gadījumu, kad Sigismunds III stārasta amatā iecēla ne-katoli, tas notika pēc 1621. gada, kad Pārdaugavas hercogisti jau kontrolēja Zviedriju. Visas septiņas amatpersonas bija livonieši, četros gadījumos tie bija Denhofu dzimtas pārstāvji, no kuriem Gerhards ieņēma divus amatus. Attiecībā uz augstākajiem pārvaldes amatiem – trijos no 14 jeb 21% gadījumu, kad Sigismunds III iecēla amatā ne-katoli (divi pārējie saglabāja amatu no Stefana Batorija laika), tas notika pēc 1621. gada. Tas atbalsojas plašākā kontekstā, ko min arī poļu vēsturnieks Henriks Lulevičs, – šis valdnieks savas valdīšanas beigu posmā aizvien izteiktāk favorizēja katoļus. Pārdaugavas hercogistes kontekstā šis monarhs ne-katoļiem atvēlēja amatus, kas valsts amatu hierarhijā nekotējās, turklāt liela daļa no tiem kara dēļ ar Zviedriju bija kļuvuši nomināli.⁶⁸ Jāņem gan vērā, ka Žečpospolīta uzskatīja teritoriju zaudējumu Zviedrijai 1629. gadā tikai par pagaidu situāciju un vēl neatteicās no pretenzijām uz tām.

Būtisks faktors 16. gadsimta beigās un 17. gadsimta pirmajā pusē bija Biržu Radziviļi, kuri bija protestantu un viņu militārās karjeras protektori.⁶⁹ Virknei dažāda līmeņa politiskas ietekmes muižnieku (to vidū livoniešiem) – Dorohostaiskiem, Korfiem, Skarbekiem, Stabrovskiem – bija ciešas attiecības ar šo dzimtu. Krītot protestantu Radziviļu politiskajai ietekmei 17. gadsimta vidū, kritās arī protestantisma atbalsts valstī.

SAĪSINĀJUMI / ABBREVIATIONS

AGAD – *Archiwóm Głównie Akt Dawnych* (Varšava)

PSB – *Polski Słownik Biograficzny*

VL – *Volumina Legum*

UI – Mikulski, Krzysztof, Rachuba, Andrzej (eds.) (1994). *Urządnicy inflanccy XVI–XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka

68 Lulewicz 1977, 436.

69 Rachuba 1997, 242.

BIBLIOGRĀFIJA / BIBLIOGRAPHY

Avoti / Primary Sources

Nepublicētie avoti / Archive Sources

Archiwóm Główny Akt Dawnyh (Varšava)

– Dział IV B, sygn. 28

– Archiwóm Radziwiłł, Dział V, sygn. 7236

Publicētie avoti / Published Sources

Blūzma, Valdis (zin. red.) (2006). *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri*. 2. sēj. *Poļu un zviedru laiku tiesību avoti (1561–1795)*. Rīga: Juridiskā koledža.

Bunge, Friedrich Georg von (Hrsg.) (1857). *Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands*. Bd 1, 2. Aufl. Reval: Frantz Kluge.

Kleijntjens, Jozefs (sast.) (1941). *Latvijas vēstures avoti*. 3. sēj. *Latvijas vēstures avoti Jezuītu ordeņa arhīvos*. 2. d. Rīga: Latvju grāmata.

Kordzikowski, Józef, Jakubowski, Jan (eds.) (1915). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. Tom 13 (1). Warszawa: Gebethner i Wolff.

Kurtz, Eduard (Hrsg.) (1925). *Die Jahresberichte der Gesellschaft Jesu über ihre Wirksamkeit in Riga und Dorpat 1583–1614: lateinischer Text mit deutscher Übersetzung*. Rīga: Gulbis.

Mikulski, Krzysztof, Rachuba, Andrzej (eds.) (1994). *Urządnicy inflanccy XVI–XVIII wieku: spisy*. Kórnik: Biblioteka Kórnicka.

Rusovs, Baltazars (1926). *Livonijas Kronika*. Rīga: Valters un Rapa.

Škutāns, Staņislavs (1974). *Dokumenti par kļaušu laikim Latgolā*. Minhene: Latgaļu izdevnīceiba.

Švābe, Arveds (sast.) (1941). *Latvijas vēstures avoti*. 6. sēj. *Vidzemes saimniecības vēstures avoti 1533.–1618. g.* Rīga: Latvijas vēstures institūts.

Volumina Legum. Vol. 2 (1550–1609). Warszawa: Drukarnia J. K. M. y Rzeczypospolitey, w Collegium Warszawskim Scholarum Piarum, 1733.

Volumina Legum. Vol. 3 (1609–1640). Warszawa: Drukarnia J. K. M. y Rzeczypospolitey, w Collegium Warszawskim Scholarum Piarum, 1735.

Biogrāfiskās vārdnīcas / Biographical Dictionaries

Gottberg, Franz Döhring von, Gottberg, Franz von (1895). *Rückblick auf die Entwicklung des Geschlechts von Gottberg: der Familie gewidmet zum Familientag des Jahres 1895 zur Erinnerung an den 8. Nov. 1595*. Gera: Gerth & Oppenheimer.

Polski Słownik Biograficzny (PSB):

- Byliński, Janusz (2002). Stanisław Stadnicki. *PSB*, 41, pp. 425–432.
- Byliński, Janusz, Wasilewski, Tadeusz (2002). Piotr Stabrowski. *PSB*, 41/2 (169), pp. 282–285.

- Czapliński, Władysław (1939–1946). Ernest Magnus Denhoff. *PSB*, 5 (2), p. 109.
  - Czapliński, Władysław (1939–1946). Gerard Denhoff. *PSB*, 5 (2), pp. 109–110.
  - Czapliński, Władysław (1939–1946). Kasper Denhoff. *PSB*, 5 (2), p. 114.
  - Dziegielewska, Jan (1977). Stanisław Naruszewicz. *PSB*, 22/3 (94), pp. 572–573.
  - Dziegielewska, Jan (1979). Mikołaj Ostroróg. *PSB*, 24, pp. 514–515.
  - Dworzaczówna, Jolanta (1970). Piotr Koźmiński. *PSB*, 15/1 (64), pp. 69–70.
  - Geysztorowa, Irena (1988–1989). Wojciech Ręczajski. *PSB*, 31 (2), pp. 240–242.
  - Haratym, Andrzej (2012). Tomasz Szkliński Szymkowicz. *PSB*, 48/3 (198), pp. 323–325.
  - Herbst, Stanisław (1939–1946). Otto Denhoff. *PSB*, 5, pp. 114–115.
  - Herbst, Stanisław (1948). Jerzy Farensbach. *PSB*, 6 (4), pp. 369–370.
  - Herbst, Stanisław (1948). Włodzimierz (Wolmar) Farensbach. *PSB*, 6 (4), p. 371.
  - Kotarski, Henryk (1968–1969). Mikołaj Korff. *PSB*, 14, pp. 70–71.
  - Kotarski, Henryk (1971). Marcin Kurcz. *PSB*, 16, p. 228.
  - Kotarski, Henryk, Kowalska, Halina (1980). Stanisław Pękoślowski. *PSB*, 25/4 (107), pp. 742–744.
  - Kotarski, Henryk, Przyboś, Adam (1968–1969). Mikołaj Korff. *PSB*, 14, pp. 71–72.
  - Lepszy, Kazimierz (1939–1946). Maciej Dembiński. *PSB*, 5, p. 73.
  - Lepszy, Kazimierz (1939–1946). Teodor Denhoff. *PSB*, 5, p. 117.
  - Lepszy, Kazimierz (1939–1946). Krzysztof Mikołaj Dorohostajski. *PSB*, 5, pp. 331–333.
  - Lepszy, Kazimierz (1939–1946). Jan Dulski. *PSB*, 5, pp. 461–462.
  - Lulewicz, Henryk (2012–2013). Malcher Szemiot. *PSB*, 48, pp. 146–149.
  - Lulewicz, Henryk (2017–2019). Adam Talwosz. *PSB*, 52, pp. 139–143.
  - Lulewicz, Henryk (2017–2019). Mikołaj Talwosz. *PSB*, 52, pp. 144–150.
  - Nagielski, Mirosław (1999–2000). Krzysztof Słuszka. *PSB*, 39, pp. 151–152.
  - Rachuba, Andrzej (1987). Gedeon Rajecki. *PSB*, 30/3 (126), p. 471.
  - Tyszkowski, Kazimierz (1935). Jan Abramowicz. *PSB*, 1, p. 13.
  - Urban, Waław (1959–1960). Piotr Gołuchowski (ok. 1560–ok. 1618). *PSB*, 8, pp. 265–266.
  - Wasilewski, Tadeusz (1967). Mikołaj Kiszka, h. Dabrowa. *PSB*, 12/4 (55), pp. 513–514.
  - Wasilewski, Tadeusz (1968–1969). Jan Korsak-Hońubicki. *PSB*, 14, p. 105.
- Soltmann, Hermann (ed.) (1855). Stackelberg. In: *Historisch-heraldisches Handbuch zum genealogischen Taschenbuch der gräflichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes, pp. 942–944.

Literatūra / Secondary Sources

- Balcerek, Mariusz (2012). Narodziny polskich Inflant. Walki o Dyneburg w latach 1625–1627. In: Walczak, Wojciech, Łopatecki, Karol (eds.). *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*. Vol. 3. *Inflanty Polskie*. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, pp. 125–138.

- Bem, Kazimierz (2015). Czynniki wyznaniowy w polityce nominacyjnej Stefana Batorego na starostwa grodowe w koronie – początek kontrreformacji? *Kwartalnik Historyczny*, 72 (3), pp. 457–473.
- Biskup, Marian (2000). Nowe badania nad dziejami i losami Niemców bałtyckich. *Zapiski Historyczne*, 65 (2), pp. 157–186.
- Bogdanoviča, Tatjana (2015). Inflantijas rekatolizācija, 1582.–1629. gads. *Latvijas Arhīvi*, 3, 52.–62. lpp.
- Borowik, Józef (ed.) (1939). *Polska a Inflanty*. Gdynia: Instytut Bałtycki.
- Chłapowski, Krzysztof (1996). *Elita senatorsko-dygnitarska korony za czasów Zygmunta III i Władysława IV*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Ciara, Stefan (1990). *Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku*. Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład Narodowy Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Doroshenko, Vasilii (1960). *Očerki agrarnoi istorii Latvii v 16 veke*. Rīga: Akademiia nauk LSSR.
- Doroshenko, Vasilii (1973). *Myza i rynek: Khoziaistvo rizhskoi iezuitskoi kollegii na rubezhe XVI i XVII vv*. Rīga: Zinatne.
- Drīzulis, Aleksandrs (atb. red.) (1967). *Latvijas PSR vēsture. Saīsināts kurss*. Rīga: Zinatne.
- Drīzulis, Aleksandrs (atb. red.) (1986). *Latvijas PSR vēsture*. 1. sēj. Rīga: Zinatne.
- Dunsdorfs, Edgars, Spekke, Arnolds (1964). *Latvijas vēsture 1500–1600*. [Stokholma]: Daugava.
- Dybaś, Bogusław (2006). Livland und Polen-Litauen nach dem Frieden von Oliva (1660). In: Willoweit, Dietmar, Lemberg, Hans (eds.). *Reiche und Territorien in Ostmitteleuropa. Historische Beziehungen und politische Herrschaftslegitimation*. München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, pp. 107–108.
- Dybaś, Bogusław (2007). Terytoria inflanckie w ramach Rzeczypospolitej (1561–1795). In: Dybaś, Bogusław, Hanczewski, Paweł, Kempa, Tomasz (eds.). *Rzeczpospolita w XVI–XVIII wieku: państwo czy wspólnota?* Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, pp. 179–192.
- Hejdenzštejn, Reinhold (1857). *Dzieje Polski do śmierci Zygmunta Augusta do r. 1594*. Tom II. Petersburg: Wolff Bolesław Maurycy.
- Heyde, Jürgen (1998). Zwischen Kooperation und Konfrontation: Die Adelspolitik Polen-Litauens und Schwedens in der Provinz Livland 1561–1650. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, 47 (4), pp. 544–567.
- Heyde, Jürgen (2014). Livoniia pod vlast'iu Rechi Pospolitoi. Bor'ba za vlast' i sotsial'naia transformatsiia [Livonia under the Polish-Lithuanian commonwealth. The struggle for power and the social transformation]. *Quaestio Rossica*, 2 (2), pp. 112–143.
- Janakowski, Marcin (2018). Kierunki działań dyplomacji Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1569–1589 – próba analizy. *Progress. Journal of Young Researchers*, 5, pp. 122–148.
- Jēkabsons, Ēriks (2012). Rīgas pilsētas un Žečpospolītas valsts attiecības 1561. gadā – 17. gs. sākumā: Konflikti ar Daugavgrīvas cietoksni. *Latvijas Arhīvi*, 1/2, 27.–60. lpp.

- Jeziorski, Paweł Artur (2012). Właściciele majątków ziemskich na terenie Inflant Polskich u schyłku XVI wieku. In: Walczak, Wojciech, Łopatecki, Karol (eds.). *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*. Vol. 3. *Inflanty Polskie*. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, pp. 51–79.
- Jeziorski, Paweł Artur (2019). Z dziejów luteranizmu w Łatgalii w tzw. czasach polskich (1561–1772). *Odrodzenie i Reformacja w Polsce*, 63, pp. 119–154.
- Kalinowski, Emil (2018). *Szlachta ziemi bielskiej wobec bezkrólewi w XVI–XVII wieku*. Ph.D. Warszawa: Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kempa, Tomasz (2011). Trybunał Litewski w obronie wolności wyznaniowej w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku. *Zapiski Historyczne*, 76 (2), pp. 29–50.
- Kleeberg, Gerhard (1931). *Die polnische Gegenreformation in Livland*. Leipzig: Heinsius.
- Kotljarchuk, Andrej (2006). *In the Shadows of Poland and Russia: The Grand Duchy of Lithuania and Sweden in the European Crisis of the Mid-17th Century*. Huddinge: Södertörns högskola.
- Krawczuk, Wojciech (2012). The Sources on the Early Modern Livonia in the Polish Crown Chancery Books. The First Years of Sigismund III Vasa's Reign. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2, 89.–97. lpp.
- Kuntze, Edward (1939). *Organizacja Inflant w czasach polskich*. Gdynia: Instytut Bałtycki.
- Ķaune, Nikolajs (2018). *Leišu un poļu laikmets Livonijā*. Atkārtots izd. Rīga: A.A.
- Liedke, Marzena (2004). *Od prawosławia do katolicyzmu. Ruscy możni i szlachta Wielkiego Księstwa litewskiego wobec wyznań reformacyjnych*. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku.
- Litwin, Henryk (2004). Struktura wyznaniowa szlachty kijowskiej 1569–1648. *Odrodzenie i Reformacja w Polsce*, 48, pp. 199–220.
- Lulewicz, Henryk (1977). Skład wyznaniowy senatorów świeckich Wielkiego Księstwa Litewskiego za panowania Wazów. *Przegląd Historyczny*, 68 (3), pp. 425–445.
- Łopatecki, Karol, Walczak, Wojciech (eds.) (2012). *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*. Vol. 3. *Inflanty Polskie*. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy.
- Manteuffel, Gustaw (1879). *Inflanty Polskie: poprzedzone ogólnym rzutem oka na siedmiowiekową przeszłość całych Inflant*. Poznań: Jan Konstanty Żupański.
- Merczyng, Henryk (1904). *Zbory i senatorowie protestanczy w dawnej Rzeczypospolitej*. Warszawa: Aleksandr Ginsa.
- Norkārklis, Reinis (2011). Protestanti un austrumu kristieši Latgalē Polijas–Lietuvas valdīšanas laikā, 1582–1772. *Ceļš*, 61, 147.–178. lpp.
- Pietrzak, Jarosław (2016). Władysław Denhoff i jego “bohatera” śmierć w czasie pierwszej bitwy pod Parkánami (7 X 1683) w świetle oracji pogrzebowych. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 64 (2), pp. 169–185.
- Pistohlkors, Gert von (ed.) (1994). *Baltische Länder (Deutsche Geschichte im Osten Europas)*. Berlin: Siedler.
- Poča, Inese (2009). *Latgale Žečpospolītas varā*. 16. gs. II puse – 18. gs. beigās. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.

- Popiołek, Bożena (2011). Najniższy podnózek, sługa i więzień pański – klientalne listy proszalne czasów saskich. *Krakowskie Studia Małopolskie*, 16, pp. 151–166.
- Rachuba, Andrzej (1997). Armia Wielkiego Księstwa Litewskiego jako czynnik unifikacji narodowej i kulturowej. *Przegląd Historyczny*, 88 (2), pp. 237–246.
- Rumbold z Połocka [Ryszard Mienicki] (1906). Rafał Korsak, metropolita Rusi (1601–1642). *Przegląd Historyczny*, 3 (3), pp. 351–373.
- Straube, Gvido (2008). “Poļu pretreformācija” – mērķi un realitāte. *Latvijas Vēsture. Jaunie un Jaunākie Laiki*, 4 (72), 18.–23. lpp.
- Straube, Gvido (2015). Das Scheitern der von Polen-Litauen begonnenen Gegenreformation in Livland. In: *Die baltischen Länder und Europa in der Frühen Neuzeit* (Quellen und Studien zur baltischen Geschichte, 26). Köln: Böhlau Verlag, pp. 217–226.
- Švābe, Arveds (1990). *Latvijas vēsture*. 1. d. Rīga: Avots.
- Šverebas, Povilas (2008). Jēzuitu paroda ir Seda. *Santarvė*, 98 (4), p. 8.
- Tarvel, Enn (1964). *Fol'vark, pan i poddannyi. Agrarnye otnosheniia v pol'skikh vladeniiax na territorii Iuzhnoi Estonii v kontse XVI – nachale XVII veka*. Tallinn: Akademiia nauk ESSR.
- Tarvel, Enn (1969). Stosunek prawno państwowy Inflant do Rzeczypospolitej oraz ich ustrój administracyjny w latach 1561–1621. *Zapiski Historyczne*, 34 (1), pp. 49–77.
- Tazbir, Janusz (1958). Propaganda kontrreformacyjna wśród chłopów inflanckich (1582–1621). *Kwartalnik Historyczny*, 65 (3), pp. 720–739.
- Tyszkowski, Kazimierz (1939). *Polska polityka kościelna w Inflantach (1581–1621)*. Gdynia: Instytut Bałtycki.
- Willoweit, Dietmar, Lemberg, Hans (eds.) (2006). *Reiche und Territorien in Ostmitteleuropa. Historische Beziehungen und politische Herrschaftslegitimation*. Vol. 2. Oldenbourg: Oldenbourg Verlag.
- Wolff, Józef (1885). *Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego, 1386–1795*. Krakow: Anczyc.
- Zaleski, Stanisław (1905). *Jezuici w Polsce, Tom 4 (1). Dzieje 153 kolegów i domów jezuitów w Polsce*. Kraków: Anczyc.
- Zeids, Teodors (red.) (1978). *Feodālā Rīga*. Rīga: Zinātne.
- Zeids, Teodors (1992). *Senākie rakstītie Latvijas vēstures avoti (līdz 1800. gadam)*. Rīga: Zvaigzne.
- Ziemlewska, Anna (2008). *Ryga w Rzeczypospolitej polsko-litewskiej (1581–1621)*. Toruń: Toruńskie Towarzystwo Naukowe.
- Żojdź, Karol (2018). *Stronnictwo Zygmunta III Wazy w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1603–1621*. Ph.D. Warszawa: Uniwersytet Warszawski Wydział historyczny.

1. pielikums / Appendix 1

Ne-katoļi augstākajos amatos (komisāri, zemes tiesas tiesneši, vojevodas, kastelāni), 1582–1629. Situācijas analīze / Non-Catholics in the highest positions (commissioners, land court judges, voivodes, castellans), 1582–1629. Situation analysis

Vārds, uzvārds, dzīves gadi ¹	Amats (iekavās vietvārds poliski)	Amatā atrašanās periods	Konfesija	Piezīmes
Staņislavs Penkoslavskis (<i>Stanisław Pełkosławski</i> , miris 1588. gadā)	Pārdaugavas hercogistes komisārs ²	1582–1588	Protestants (netiešas norādes) ³	
Jirgens Fārensbahs (<i>Jürgen (Jerzy) Fahrensbach</i> , 1551–1602)	Cēsu (<i>Wenden</i>) ⁴ prezidents, kopš 1598. gada vojevoda; vietējās muižniecības militārais priekšnieks (<i>Hetman inflancki</i>) ⁵	1585–1602	Luterānis	Livonietis. Pirms kalpošanas Žečpospolitai atradās arī Krievijas cara dienestā. ⁶ Karkusas pili (<i>Karksi</i> , mūsdienu Igaunija) viņš saņēma no Sigismunda III kā dzimtsīpašumu ⁷
Jans Abramovičs (<i>Jan Abramowicz</i> , miris 1602. gadā)	Tērbatas (<i>Dorpat</i>) prezidents; kopš 1598. gada vojevoda ⁸	1589–1601	Kalvinists	Viens no Lietuvas kalvinistu līderiem, kā arī pareizticīgo interešu aizstāvis ⁹
Bertrams Holcšuhers (<i>Bertram Holtzschuher</i> , 1551–1620 vai 1625)	Tērbatas podkomožijs	1592–1612	Luterānis ¹⁰	Livonietis; nav skaidrs, vai bija arī Pērnavas kastelāns ¹¹
Ježijs (Georgs) Štakerbergs (<i>Jerzy (Georg) Stackelberg</i>)	Tērbatas zemes tiesas tiesnesis ¹²	1599	Protestants saskaņā ar netiešām norādēm, jo Štakerbergi vēlāk neparādās Žečpospolitas muižniecības rindās, bet 1602. gadā Štakerbergs parādās Stokholmas kārtu sapulcē reihsrāta amatā ¹³	Livonietis. Viens no trijiem hercogistes zemes tiesas tiesnešiem
Marcins Kurčs (<i>Marcin Kurcz</i> , miris 1602. gadā)	Pērnavas podkomožijs ¹⁴	1599–1602	Pareizticīgais ¹⁵	

M. Kurčs	Tērbatas vojevoda ¹⁶	1600–1602	Pareizticīgais	Tas pats, kurš Pērnavas podkomožijs
Pjotrs Stabrovskis (<i>Piotr Stabrowski</i> , 1556–1619)	Pērnavas (<i>Parnawa</i>) kastelāns; pēc 1617. gada nomināli	1600–1619	Kalvinists	Pietuvināts Radziviļiem. Pirms 1582. gada bija zemes nomnieks Valmierā, Nītaurē. Pēc viņa par kastelānu tika izraudzīts, bet amatu neieņēma G. J. Tizenhauzens ¹⁷
Kšištofs Sluška (<i>Krzysztof Słuska</i> , miris 1619. gadā)	Cēsu vojevoda ¹⁸	1609–1619	Kalvinists, jo nav ziņu, ka būtu pārgājis katolicismā kā viņa brālis Aleksandrs ¹⁹	
B. Holcšuhers	Tērbatas kastelāns ²⁰	1612–1620	Luterānis	Tas pats, kurš Tērbatas podkomožijs
Jans Korsaks Holubickis (<i>Jan Korsak-Holubicki</i> , miris 1625. gadā)	Tērbatas kastelāns	1620–1621	Pareizticīgais	Bija Brestas ūnijas pretinieks ²¹
Teodors Denhofs (<i>Teodor Denhoff</i> , miris 1622. gadā)	Pērnavas vojevoda; nomināli	1617–1620	Protestants, jo nav ziņu, ka būtu pieņēmis katolicismu	Livonietis. Dienēja Polijas armijā. ²² Viņa aizbildnis bija Lietuvas lielhetmanis, kalvinists, Žečpospojitas protestantu līderis Kšištofs Radziviļs (<i>Krzysztof II Radziwiłł</i> , 1585–1640) ²³
T. Denhofs	Cēsu vojevoda; ²⁴ kopš 1621. gada nomināli	1620–1622	Protestants (?)	Tas pats, kurš Pērnavas vojevoda
Gothards Johans (Jans) Tizenhauzens (<i>Gotthard Johann Tiesenhausen</i> , miris pēc 1640. gada)	Cēsu kastelāns; nomināli ²⁵	1621–1634 ²⁶	Protestants	Livonietis. Salacgrīvas pils un miesta īpašnieks. Mācījies Rostokas protestantu universitātē, vēlāk dienestā Sigismunda III galmā. Propoliski noskaņots. ²⁷ Viņa bērni jau bija katoļi. ²⁸ Tizenhauzeni, luterāņi, par militāro dienestu 1582. gadā ar karaļa norādi atguva īpašumus Bērzaunē, Gulbenē, Ērgļos, Kalsnavā, Ļaudonā, Rankā, Vecpiebalgā ²⁹

Gedeons Rajeckis (Dunins) (<i>Gedeon Rajecki (Dunin)</i>), 1589–1654)	Tērbatas podkomožijs; nomināli ³⁰	1625–1631	Kalvinists ³¹	
Kšištofs Goluhovskis (<i>Krzysztof Gołuchowski</i>)	Cēsu podkomožijs; nomināli	1626	Kalvinists, balstoties uz faktu, ka Goluhovsku dzimtā līdz 17. gadsimta otrajai desmitgadei visi bija kalvinisti ³²	

- 1 Ne visām amatpersonām zināmi dzīves gadi. Ja persona atkārtojas, tiek minēts tikai vārda iniciālis un uzvārds latviešu valodā.
- 2 *UI*, 37.
- 3 Kotarski, Kowalska (1980). Stanisław Pękosławski. No: *PSB*, 25/4 (107), 742.
- 4 Iekavās sniegtais vietvārds poļu valodā minēts tikai pirmajā reizē, atkārtojoties tiek dots tikai nosaukums latviešu valodā.
- 5 Pirms viņa (1578–1583) šo amatu ieņēma Johans Tizenhauzens (*Johann Tiesenhaus*) no Ērgļiem (miris pēc 1599. gada). Iespējamās neskaidrības par šī Tizenhauzena dzīves datiem sk.: *UI*, 37, 184; Švābe 1941, 380.
- 6 Šajā kontekstā interesants ir Johana Taubes (*Johann Taube*, 1525–1583) – Salaspils (1571–1577), Cesvaines stārasta/īpašnieka (1562–1577) un Ivana IV bijušā opričņika gadījums. 1568. gadā viņš mēģināja pārliecināt Rīgu padoties cara sabiedrotajam Dānijas princim Magnusam (*Magnus af Osel*, 1540–1583). Savukārt desmit gadus vēlāk viņš kalpoja Viļņas kastelānam Janam Hodkevičam (*Jan Chodkiewicz*, 1537–1579), mēģinot pārliecināt Vācu ordeņa lielmestru Heinrihu fon Bobenhauzenu (*Heinrich von Bobenhausen*, 1572–1590) palīdzēt Žečpospolitai karā pret Krieviju, apmaiņā saņemot kā lēni no Polijas–Lietuvas valsts Pārdaugavas hercogisti vasaļatkarībā. *UI*, 278; Ziemiańska 2008, 57 note 199, 63 note 219.
- 7 *Podtwierdzenie daniny w Inflanciech Ierzemu Farensbekowi*, 1588. No: *VL*, 2, 1240–1241; *UI*, 37, 184.
- 8 *UI*, 35, 210.
- 9 Tyszkowski (1935). Jan Abramowicz. No: *PSB*, 1, 13; Lulewicz 1977, 432; Kurtz 1925, 114.
- 10 Wolff 1885, 103, note 5; Heyde 1998, 558; Kotljarchuk 2006, 59.
- 11 *UI*, 233.
- 12 *UI*, 51.
- 13 Soltmann 1855, 943.
- 14 *UI*, 69.
- 15 *UI*, 54; Kotarski (1971). Marcin Kurcz. No: *PSB*, 16, 228.
- 16 1617.–1626. gadā Tērbatas vojeвода bija no pazīstamas kalvinistu un antitrinitāriešu dzimtas nākušais Mikolajs Kiška (*Mikołaj Kiszka*, 1588–1644), kurš konvertējās katolicismā, taču esot izcēlies ar reliģisko toleranci. *UI*, 54; Wasilewski (1967). Mikołaj Kiszka, h. Dabrawa. No: *PSB*, 12/4 (55), 513–514.
- 17 Byliński, Wasilewski (2002). Piotr Stabrowski. No: *PSB*, 41/2 (169), 285; *UI*, 62, 280.
- 18 *UI*, 273.

- 19 Nagielski (1999–2000). Krzysztof Sluszk. No: *PSB*, 39, 151–152.
20 *UI*, 47.
21 *UI*, 44; Rumbold z Polocka [Ryszard Mienicki] 1906, 355, note 2; Wasilewski (1968–1969). Jan Korsak-Hołubicki. No: *PSB*, 14, 105.
22 *UI*, 82; Lepszy (1939–1946). Teodor Denhoff. No: *PSB*, 5, 117.
23 Pietrzak 2016, 170.
24 *UI*, 113.
25 Pirmais Cēsu kastelāns 1599. gadā bija bīskapa Oto Šenkinga (*Otto Schonking (Szenking)*) brālis Georgs (*Jerzy (Georg, Juergen) Schonking (Szenking)*), kurš bija no luterānisma pārgājis katolicismā. Taču pār G. Šenkinga lojalitāti Žečpospoļitai krita šaubu ēna. G. Šenkings savā sarakstē ar Kārli IX (1604–1611), kuru Žečpospoļita uzskatīja par uzurpatoru, informēja, ka viņam neesot pavēles uzsākt karadarbību pret zviedriem. Ziemlewska 2008, 211, note 837.
26 *UI*, 63, 90.
27 G. J. Tizenhauzena biogrāfijā ir epizode, ka 1600. gadā viņš atklāti aicina Rīgas pilsētu padoties zviedriem, minot Žečpospoļitas varas negatīvās puses – pretreformācijas forsēšanu un jezuītu atbalstīšanu. Ziemlewska 2008, 212.
28 Švābe 1941, XVIII, 380; *UI*, 191, 280.
29 *UI*, 20; Švābe 1941, XVIII, 285–288, 318.
30 *UI*, 48.
31 Rachuba (1987). Gedeon Rajecki. No: *PSB*, 30/3 (126), 471–471.
32 Urban (1959–1960). Piotr Gołuchowski. No: *PSB*, 8, 265–266.

2. pielikums / Appendix 2

Ne-katoļu stārsti, iecelti vai ieņēma amatu 1582.–1629. gadā. Situācijas analīze /
Non-Catholic starostas appointed or held office in 1582–1629. Situation analysis

Vārds, uzvārds, dzīves gadi ¹	Stārstija (iekavās vietvārds poliski)	Amatā atrašanās periods	Konfesija	Piezīmes
Tomass Embdens (<i>Tomasz Embden</i> , miris 1621. gadā) ²	Rīga (<i>Ryga</i>) ³	1566–1599	Protestants	Daugavgrīvas cietokšņa komandants. Pastāv viedoklis, ka Rīgas Kalendāra nemieros (1584–1589) vienmēr pieslēgjes tobrīd spēcīgākajai pilsētas frakcijai ⁴
Filips Duļskis (<i>Filip Dulski</i>)	Vainīži (<i>Wandzel</i>)	1570–1590	Protestants, balstoties uz faktu, ka Bielskas zemē, Polijas ZA, Duļsku dzimtas pārstāvji bija protestanti ⁵	
M. Kurčs	Gaujiena (<i>Adzel</i>)	1576–1602	Pareizticīgais	Tas pats, kurš Pērnavas podkomožijs. Ignorēja monarha liegumu luterāņu mācītājiem sprediķot vietējiem zemniekiem ⁶
Vilhelms Plāters (<i>Wilhelm Plater</i>)	Ludza (<i>Łuczyn</i>) ⁷	1582	Protestants	Livonietis
Staņislavs Nonhards (<i>Stanisław Nonhardt</i>)	Helme (<i>Helmet</i> , Igaunija)	1582 (?)–1590	Luterānis (?) ⁸	Livonietis
S. Penkoslavskis	Alūksne (<i>Marienburg</i>), Gulbene (<i>Swanenburg</i>) un Kirumpē (<i>Kierepet</i> , Igaunija), ⁹ stārstijas kopš 1582. gada tika piešķirtas vienlaikus	1582–1588	Protestants (?)	Tas pats, kurš hercogistes komisārs

Mikolajs Talvošs (<i>Mikołaj Talwosz</i> , miris 1598. gadā)	Daugavpils (<i>Dyneburg</i>)	1582–1583	Luterānis ¹⁰	Bija stārasts šeit jau 1564.–1566. gadā. Sigismunds II Augusts viņam dāvināja zemes. ¹¹ Savukārt 1560.–1564. gadā stārasts te bija cits Lietuvas kalvinists Malhers Šemiots (<i>Malcher Szemiot</i> , miris 1570. gadā) ¹²
P. Stabrovskis	Turaida (<i>Treiden</i>) ¹³	1582–1607	Kalvinists	Tas pats, kurš Pērnavas kastelāns
Staņislavs Naruševičs (<i>Stanisław Naruszewicz</i> , miris 1589. gadā)	Ludza	1582/1583–1589	Kalvinists	Tiek uzskatīts par Radzivilu klientu ¹⁴
S. Naruševičs	Rēzekne (<i>Rzezyca</i>) ¹⁵	1582/1583–1588	Kalvinists	Tas pats, kurš Ludzas stārasts
J. Fārensbahs	Rūjiena (<i>Rujen</i>) ¹⁶	1583–1600	Protestants	Tas pats, kurš Cēsu vojevoda. Ignorēja Sigismunda III 1589. gada lēmumu atņemt luterāņu draudzei Rūjiēnas baznīcu un zemes īpašumus un nodot tos Katoļu baznīcai ¹⁷
J. Fārensbahs	Tarvistu (<i>Tarwist</i> , Igaunija) ¹⁸	1583–1602	Protestants	Tas pats, kurš Cēsu vojevoda
M. Kurčs	Vīlande (<i>Felin</i> , Igaunija) ¹⁹	1586–1602	Pareizticīgais	Tas pats, kurš Pērnavas podkomožijs
Teodors Pucijata (<i>Teodor, Fryderyk Puciata</i>)	Cesvaine (<i>Seswieś</i>)	1586–1588	Kalvinists, balstoties uz faktu, ka Pucijatu dzimta bija protestanti ²⁰	Pirms viņa 1573. gadā stārasts šeit bija Fromholds Tīzenhauzens (<i>Fromhold Tyzenhauz (Tiesenhausen)</i>), taču nav skaidrs, vai viņš nav skaidrs, vai viņš amatu ieņēma arī pēc 1582. gada ²¹
Pjotrs Nonhards (<i>Piotr Nonhardt</i>)	Helme	1588/1590 (?)–1604	Protestants (?) ²²	Livonietis
Jans Hagenaus (<i>Jan (Johann) Hagenau</i>)	Burtnieki (<i>Burtniki</i>)	1588/89	Protestants (?) ²³	Livonietis. Daļu zemju Burtnieku apkaimē Stefans Batorijs 1582. gadā piešķīra Cēsu bīskapijai

K. Radzivils	Koknese (<i>Kokenhuza</i>)	1588–1603	Kalvinists	Tas pats, kurš Lietuvas lielhetmanis. Kokneses stārasts jau 1569.–1577. gadā. ²⁴ Koknese bija būtisks aizsardzības punkts viņa plašajiem īpašumiem Žemaitijā
Marcins Straviņskis (<i>Marcin Strawiński</i> , miris 1604. gadā)	Rauna (<i>Rumbork</i>)	1589	Protestants ²⁵	
J. Abramovičs	Cēsis ²⁶	1589–1601	Kalvinists	Tas pats, kurš Tērbatas vojevoda
Vavžiņecs Skarbeks (<i>Wawrzyniec Skarbek</i> , miris 1607. gadā)	Ludza	1589–1599	Luterānis ²⁷	
Adams Talvošs (<i>Adam Talwosz</i> , miris 1628. gadā)	Daugavpils	1590–1614	Kalvinists	M. Talvoša dēls ²⁸
B. Holcšuhers	Krimulda (<i>Kremona</i>) ²⁹	1597–1622	Luterānis	Tas pats, kurš Tērbatas kastelāns
Reinholds Brakels (<i>Reinhold Brackel</i> , miris 1623. gadā)	Ērgeme (<i>Ermes</i>)	1597–1617	Protestants (?)	Livonietis ³⁰
Staņislavs Stadņickis (<i>Stanisław Stadnicki</i> , 1551– 1610)	Sigulda (<i>Zygwold</i>)	1599–1608	Kalvinists (dzimis kā luterānis)	Aktīvs protestantu tiesību aizstāvis. Opozīcijā Sigismundam III; kā izlīgumu no karaļa saņēma Siguldas stārastiju ³¹
Kšištofs Mikolajs Dorohostaiskis (<i>Krzysztof Mikołaj Dorohostajski</i> , 1562–1615)	Ādaži (<i>Nowe Młyny</i>)	1600–1605	Kalvinists	Viens no Žečpospolitas protestantu līderiem, veicināja protestantu un pareizticīgo sadarbību savu tiesību aizstāvēšanā. ³² Pirms viņa Ādažu stārasts (1587–1600) bija viņa radnieks Jans Ostrovskis (<i>Jan Ostrowski</i>), varēja būt protestants, uz ko norāda radniecība ar K. Dorohostaiski ³³

K. Dorohostaiskis	Daugavgrīva (<i>Dyjament</i>)	1600–1605	Kalvinists	Tas pats, kurš Ādažu stārasts; ieņemot šo amatu, varēja vienlaikus būt pils militārais komandieris. Pirms viņa amatu ieņēma J. Ostrovskis (1583–1600) ³⁴
G. J. Tīzenhauzens	Alūksne un Gulbene ³⁵	1600–1635, pēc 1625. gada nomināli	Protestants	Tas pats, kurš Cēsu kastelāns
Oto Denhofs (<i>Otto Denhoff</i> , miris 1609. gadā)	Gaujiena	1602–1609	Protestants, jo nav ziņu, ka būtu pārgājis katolicismā	No Stefana Batorija īpašumā saņēma Idus muižu (Rūjienas apkaimē). Iestājās par livoniešu tiesībām pilnvērtīgi piedalīties Pārdaugavas hercogistes pārvaldē ³⁶
Mikolajs Ostrorugs (<i>Mikołaj Ostroróg</i> ; 1567–1612)	Suntaži (<i>Sancel</i>)	1605–1612	Kalvinists (dzimis kā luterānis)	Pirms viņa Suntažu stārasts (un īpašnieks?) 1577. gadā un atkal 1593. gadā bija Kšištofs (Kristians?) Rihters (<i>Krzysztof (Kristian?) Rihter</i>) – pieļaujams, ka protestants ³⁷
Pjotrs (Peters) Gotbergs (<i>Piotr Gottberg</i> , miris 1634. gadā)	Mālpils (<i>Lemburg</i>)	1614	Protestants (?)	Nācis no Štetinas. Dienēja gan zviedru, gan Žečpospolitas pusē. Viņa brālis Jēkabs (<i>Jakob Gottberg</i> , miris 1614. gadā) bija zviedru admirālis ³⁸
Tomašs Šimkovičs Škleņskis (<i>Tomasz Szymkowiec Szkleński (Szkleński)</i> , miris 1627. gadā)	Sigulda	1614–1627	Pareizticīgais ³⁹	
Kaspars Tīzenhauzens (<i>Kasper Tyzenhauz (von Tiesenhausen)</i>)	Daugavgrīva	1616–1625; kopš 1621. gada nomināli ⁴⁰	Protestants, jo nav ziņu, ka būtu pārgājis katolicismā	Livonietis
Ernests Magnuss Denhofs (<i>Ernest Magnus Denhoff</i> , 1581–1642)	Peltsamā (<i>Iberpol</i>)	1616–1642; pēc 1621. gada nomināli	Kalvinists ⁴¹	

Andreass Spills jaunākais (<i>Andreas (Andrzej) Spill</i>)	Vijaka (<i>Marienhaus</i>)	1618–1626	Protestants (?)	Lorenca Ofenbergera, kurš savukārt bija Johana Rozena meitas vīrs, meitas vīrs. ⁴² Šī radniecība norāda, ka Spills visticamāk nebija katolis. Muižnieks uzvārdā <i>Spil</i> parādās 1613. gada Cēsu bīskapijas vizitācijā kā viens no četriem protestantiem no kopā astoņiem muižniekiem šajā apkaimē ⁴³
Pjotrs Kozmiņskis (<i>Piotr Koźmiński</i> , miris 1650. gadā)	Gaujiena	1620–1622	Bohēmijas brāļu kustība (hernhūtiešu priekšteči)	Viens no vadošajiem Polijas protestantu darbiniekiem ⁴⁴
E. M. Denhofs	Tērbata	1621–1642; pēc 1625. gada nomināli ⁴⁵	Kalvinists	Tas pats, kurš Peltsamā stārasts
Voldemārs Cēnfelds Gadons (<i>Włodzimierz Zenfelt Gadon (Gaden)</i> , miris 1635. gadā)	Ļaudona (<i>Lauda</i>)	1621–1632; nomināli	Protestants	Livonietis. Lietuvas armijas pulkvedis. Vienlaikus Johans Tīzenhauzens (<i>Johann Tiesenhausen</i> ; Salacgrīvas īpašnieks) un vēlāk viņa dēls Heinrihs (<i>Heinrich</i>) figurē kā Ļaudonas īpašnieki ⁴⁶
Gerhards Denhofs (<i>Gerard Denhoff</i> , 1589–1648)	Vīlande	1624–1648; nomināli	Kalvinists	Ernesta Magnusa brālis. Aktīvs protestantu interešu aizstāvis; ietekmīga figūra Žečpospolitā Baltijas jautājumos 17. gadsimta 30. gados. ⁴⁷ Gerharda un Ernesta Magnusa brālis Kaspars (<i>Kasper Denhoff</i> , 1588–1645) 1611.–1645. gadā bija Laiuses (Igaunija) stārasts un 1627.–1634. gadā nomināli Tērbatas vojevoda. Visticamāk, 17. gadsimta sākumā bija pārgājis katolicismā ⁴⁸

Reinholds Tīzenhauzens (<i>Reinhold Tyzenhauz/Tiesenhausen</i>)	Daugavgrīva	Starp 1625. un 1650. gadu; nomināli ⁴⁹	Protestants (?)	Livonietis
Henriks Denhofs (<i>Henryk Denhoff</i> , 1585–1659)	Ērgeme	1626–1659; nomināli	Kalvinists	Livonietis. 1623.–1626. gadā Daugavpils stārasta vietnieks (<i>podstaroŭsci</i>) vai iznomātājs ⁵⁰
Mikolajs Korfs (<i>Mikołaj Korff</i> , miris 1659. gadā)	Sigulda	1627–1635; nomināli	Luterānis	Korfi Žečpospoļitā saglabāja luterānismu, ciešas klienta–patrona attiecības ar Radzivilu dzimtas Biržu atzaru, veidoja militārās karjeras Žečpospoļitā ⁵¹
G. Denhofs	Gaujiena	1629–1633; nomināli ⁵²	Kalvinists	Tas pats, kurš Vīlandes stārasts

1 Ne visām amatpersonām zināmi dzīves gadi. Ja personas vārds atkārtojas, tiek minēts tikai vārda iniciālis un uzvārds latviešu valodā.

2 *UI*, 227; Zaleski 1905, 257; Jēkabsons 2012, 36.

3 Iekavās sniegtais vietvārds poļu valodā minēts tikai pirmajā reizē, atkārtojoties tiek minēts tikai nosaukums latviešu valodā.

4 Ziemelewska 2008, 106, note 381.

5 *UI*, 209; Kalinowski 2018, 217; Lepszy (1939–1946). Jan Dulski. No: *PSB*, 5, 461–462.

6 *UI*, 175; Kotarski (1971). Marcin Kurcz. No: *PSB*, 16, 228; Bunge 1857, 277.

7 *UI*, 189.

8 *UI*, 183; Kotljarchuk 2006, 58, 76.

9 *UI*, 191, 259.

10 *UI*, 278; Lulewicz (2017–2019). Mikołaj Talwosz. No: *PSB*, 52, 144–150; Jeziorski 2012, 57–59; Jeziorski 2019, 129–130; Lulewicz 1977, 428.

11 Škutāns 1974, 356–357.

12 *UI*, 179; Lulewicz (2012–2013). Malcher Szemiot. No: *PSB*, 48, 148.

13 *UI*, 208.

14 *UI*, 189; Dzięgielewski (1977). Stanisław Naruszewicz. No: *PSB*, 22/3 (94), 572–573; Jeziorski 2019, 129–130. Klienta–patrona attiecības bija Žečpospoļitai specifisks sociāli politisks attiecību modelis starp sociāli zemāku šļahtu (klientiem) un sociāli augstākstāvošu šļahtu (patroniem). Tas sāka veidoties 17. gadsimtā, apogeju piedzīvojot 18. gadsimtā. Šīs attiecības bija divvirzienu – patrons klienta personā ieguva nozīmīgas šļahtas daļas atbalstu savu politisko un/vai militāro mērķu īstenošanai. Savukārt klients un viņa ģimene varēja cerēt uz patrona materiālo atbalstu, politiskās vai militārās karjeras veidošanu, atbalstu tiesas prāvās. Popiolek 2011, 151.

15 *UI*, 200.

16 *UI*, 202.

- 17 Krawczuk 2012, 93.
- 18 Herbst (1948). Jerzy Farensbach. No: *PSB*, 6 (4), 369; *UI*, 202, 207.
- 19 *UI*, 182.
- 20 Liedke 2004, 177–178, 255.
- 21 *UI*, 204.
- 22 *UI*, 183; Kotljarchuk 2006, 77.
- 23 *UI*, 177; Heyde 1998, 558, note 47.
- 24 *UI*, 185.
- 25 *UI*, 199; Kempa 2011, 32, note 13.
- 26 *UI*, 210.
- 27 *UI*, 189; Jeziorski 2019, 129–130.
- 28 Lulewicz (2019). Adam Talwosz. No: *PSB*, 52, 139–143; Jeziorski 2019, 129–130.
- 29 *UI*, 186; Wolff 1885, 103, note 5; Heyde 1998, 558; Kotljarchuk 2006, 59.
- 30 Heyde 1998, 558, note 47.
- 31 *UI*, 203; Byliński (2002). Stanisław Stadnicki. No: *PSB*, 41, 425–432.
- 32 *UI*, 192–193; Lepszy (1939–1946). Krzysztof Mikołaj Dorohostajski. No: *PSB*, 5, 331.
- 33 *UI*, 178; Lepszy (1939–1946). Krzysztof Mikołaj Dorohostajski. No: *PSB*, 5, 332; Liedke 2004, 222; par J. Ostrowska attiecībām ar Rīgu sk.: Jēkabsons 2012, 40–45; Ziemlewska 2008, 163–166.
- 34 *UI*, 178, 179; Jēkabsons 2012, 57, 50. atsauce.
- 35 *UI*, 280; O Kommissyj Inflanckiej. No: *VL*, 3, 36–37.
- 36 Herbst (1939–1946). Otto Denhoff. No: *PSB*, 5, 114–115.
- 37 *UI*, 20, 206; Dzięgielewski (1979). Mikołaj Ostroróg. No: *PSB*, 24, 514–515.
- 38 *UI*, 188; Gottberg F. D., Gottberg F. 1895, 13, 47.
- 39 *UI*, 204; Haratym (2012). Tomasz Szkliński Szymkowicz. No: *PSB*, 48/3 (198), 323–325.
- 40 *UI*, 179.
- 41 *UI*, 223; Czaplinski (1939–1946). Ernest Magnus Denhoff. No: *PSB*, 5 (2), 109.
- 42 *UI*, 192; Švābe 1941, 377, 379.
- 43 Bunge 1857, 61–62.
- 44 *UI*, 175; Dworzaczkówna (1970). Piotr Koźmiński. No: *PSB*, 15/1 (64), 69–70.
- 45 *UI*, 223.
- 46 *UI*, 187–188, 281; Švėrebas 2008, 8.
- 47 *UI*, 183; Czaplinski (1939–1946). Gerard Denhoff. No: *PSB*, 5 (2), 109–110.
- 48 Czaplinski (1939–1946). Kasper Denhoff. No: *PSB*, 5 (2), 114; *UI*, 224.
- 49 *UI*, 179.
- 50 *UI*, 180, 182; Ciara 1990, 35.
- 51 Mikolaja Korfa tēvs, arī Mikolajs (16. gadsimta otrā puse – 17. gadsimta sākums) par labu dienestu saņēma Zaubes (Jaunpils; *Jürgensburg*), Krustpils un Priekules muižas kā lēņus. Zaube gan visdrīzāk pēc 1582. gada atradās no Rēveles (Tallinas) nākušā, Kurzemes hercoga Gotharda Ketlera un vēlāk Žečpospolītas valdnieku dienestā esošā Josta Kloda (*Jost Clodt*) pēcteča Stefana īpašumā. Mikolajs (dēls) Krustpili 1623. gadā saņēma kā dzimtas īpašumu. Neraugoties uz militāri ļoti slikto situāciju, viņš turpināja cīnīties pie Daugavpils pret zviedriem 1627.–1629. gadā. *UI*, 21, 89–90, 184, 204; Janakowski 2018, 128, note 9; Kotarski (1968–1969). Mikołaj Korff. No: *PSB*, 14, 70–71; Balcerak 2012, 136; Kotarski, Przyboś (1968–1969). Mikołaj Korff (miris 1659. gadā). No: *PSB*, 14, 71–72; Vilhelma Korfa vēstule Boguslavam Radzivilam [poļu val.], 05.07.1656. *AGAD*, Archiwóm Radziwiłł, Dział V, sygn. 7236, p. 1.
- 52 *UI*, 175.

ANALYSIS OF THE IMPORTANCE OF RELIGIOUS AFFILIATION IN THE DISTRIBUTION OF THE HIGHEST OFFICES AND OFFICES OF ELDERS (*STAROSTA*) IN THE DUCHY OF LIVONIA (1582–1629)

Edvards Seliška

Mg. hist., doctoral student, University of Latvia; Pro Consul, British Embassy in Latvia
Research interests: 16th–18th century history of Latvia, France, Russia, and Poland, history of economy and diplomacy.

The article, based on available biographies, analyses the denominational affiliation of the highest officials (commissioners, land court judges, voivodes, castellans) and elders or *starosta* (administrators of crown estates) under the Catholic counter-reformation conditions during the reign of Stephen Báthory and Sigismund III (1582–1629) in the Duchy of Livonia. The aim is to analyse the proportion of non-Roman Catholic Christians (Protestants and Orthodox) in the duchy's power structures and the factors that influenced it.

Key words: Stephen Báthory, Sigismund III Vasa, Catholicism, Protestantism, Duchy of Livonia.

Summary

The aim of the current article is to analyse the proportion of non-Catholic Christians among the top officials of the Duchy of Livonia (*Ducatus Livoniae Ultradunensis* in Latin, *Księstwo Zadziwińskie* or *Księstwo Inflanckie* in Polish) from 1582 to 1629. The Duchy had been established in the part of former Livonia that was under the control of Polish–Lithuanian Commonwealth (modern-day Southern Estonia, Northern, Central, and Eastern Latvia). The time frame covers the reign of two Commonwealth monarchs with whom the Catholic Counterreformation activities in the Duchy are associated – Stephen Báthory and Sigismund III Vasa. Though monarchs shared the power with parliament – Sejm, appointment to offices was the royal decision. The Duchy's officials analysed are top officials of the Duchy (*dignitates* in Latin): voivode, castellan (*kasztelan*), province judges (*sędzie ziemski*), and chamberlains (*podkomorzy*), as well as elders (*starosta*) – administrators of the royal estates (*królewszczyzna*). The elder's position was important, as quite often it meant *de facto* unique power and being a state representative in the rural areas. In the historiography there is no clear view – whether the Counterreformation effort in the modern Latvian and Estonian was widespread or not, whether Polish–Lithuanian nobility (*szlachta*), considered usually as Catholic, was marginalising local, almost entirely protestant Livonian nobility. By analysing biographies of appointed officials of the Duchy, we

may better understand how significant Christian denominational affiliation was to obtain the office in the Duchy during the reign of two zealous Catholic monarchs. It is worth remembering that years 1560–1570 was the apogee of the tolerance and influence of Protestants among *szlachta*: they constituted 15–20% among entire *szlachta* and were between 50% and 75% of top state officials. Significant Orthodox community was living in the Great Duchy of Lithuania both before and after the Union of Brest (1596). After the Union, most of the Commonwealth Orthodox community accepted the pope as the head of Church. The spirit of accepting the diversity was also reflected in the 1561 Commonwealth's monarch Sigismund August's Privilege that guaranteed the exclusive rights of Lutheranism in Livonia, as it voluntarily surrendered under the protection of the Polish–Lithuanian monarch. Twenty years later, the situation was different. Livonia was regained from Russia by the Commonwealth *manu militari* and the monarch prioritised the good military service as the criteria for giving offices in the Duchy. It meant that nobility from the Commonwealth had higher chances of getting offices, as in the 1580s they were much more involved in military actions against Russia than Livonians. Georg Fahrensbach was an exception in this sense – highly regarded as military commander by Báthory, he was rewarded with offices and always kept his Lutheran faith. Still, the conclusion, after the analysis, is that the picture of office distribution was more complex than that of Catholic Polish–Lithuanian *szlachta* marginalising Protestant Livonians. The presence of non-Catholics and Livonians was quite significant. By analysing 42 cases of top offices and 158 eldership positions (one person could be appointed different times to different positions), it is clear that at least 22% of *dignitates* and at least 19% of the elders were non-Catholics. A large majority of non-Catholics were Protestants, with Marcin Kurcz dominating in a few occasions when an Orthodox-believer was appointed. During the analysis, an assumption was used that quasi totality of Livonians were Protestants, as there are no evidences of massive switching to Catholicism. In the cases of absence of evidences of a Livonian's Christian denomination, he was considered Protestant. With these Livonians counted, the percentage of Catholics for the top officials were – 36% and for elders – 27%. Almost in half of the cases, the top officials and elders were Livonians. Among Protestant officials from the Commonwealth, there were open Counterreformation opponents. Several of them were political allies (clients) of the Radziwiłł family Biržai line that was one of the main protectors of Protestant interests in the Commonwealth.

Being Catholic did not always mean being loyal to the Commonwealth (Maciej Dembinski, Wolmar von Fahrensbach) and vice versa – quite a few Protestant families or branches, keeping their Protestant faith, chose to be loyal to Commonwealth and actively fought against Sweden in the 17th century (Tiesenhausens, Korffs). In addition, there was most probably no solidarity between Polish, Lithuanian Protestants, on the one side, and Livonian ones, on the other. As shown by examples from the southeast part of the Duchy (modern day Latgale) – Polish and Lithuanian Protestant elders were, most probably unlawfully, taking possession of Livonian estates and expressed contempt towards Livonians. After the outbreak of the Polish–Swedish war (1600–1629),

the Commonwealth stance was: all top offices were open to the Livonians. Even amnesty to the Livonians switching sides to Sweden was declared.

When comparing Báthory's policy with that of Sigismund III, we need to bear in mind that he was the Duchy's overlord for five years, while Vasa was in charge for 30 years (nominally – 40). Thus, most of officials and most of non-Catholic officials were appointed during Sigismund's reign. Still Sigismund III was gradually marginalising Protestants. In 25% of all cases when a Protestant was appointed to a Duchy's office (Denhoff family being favoured by the king) it was done after 1621, when the Commonwealth was not in control of the Duchy anymore. Thus, the offices were just titular. On the one hand, it shows monarch's attitude, on the other – he was not able to ignore non-Catholics.

Saņemts / Submitted 01.12.2022.

© 2023 Edvards Seliška, Latvijas Universitāte

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons*

Attiecinājuma-Nekomerciāls 4.0 starptautisko licenci (CC BY-NC 4.0).

This is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).